

Drets de la Natura

Cèsar Blanché

BioC-GReB, Laboratori de Botànica, Facultat de Farmàcia, Universitat de Barcelona, Av. Joan XXIII s/n, 08028 Barcelona. cesarblanche@ub.edu

Publicat *on-line*: 26 de gener de 2018

“Alguns diran que és ben estrany atorgar personalitat jurídica a un recurs natural. Però no és pas més estrany que si en tenen els negocis familiars o les empreses” afirma el ministre de negociació de tractats de Nova Zelanda, **Chris Finlayson**, sobre la concessió de personalitat jurídica al riu **Whanganui** [[InTheseTimes](#), 24/1/2018]. Les espècies poden tenir drets, com les persones? El món natural necessita el seu propi projecte de llei de reconeixement de drets?.

News • World • Australasia New Zealand river becomes first in world to be given legal status of a person

Waterway of spiritual significance to Maori people is recognised as living entity with own rights

Chloe Keenan | Wednesday 15 March 2017 10:55 GMT | 23

Això es pregunta el periodista Dayton Martindale, en [l'article](#) que va publicar ahir en aquesta edició digital. Per què els elements de la natura necessiten ara tenir “drets”? Que no hi ha prou regulacions? Naturalment aquestes preguntes responen a uns fets d'actualitat, però que forma part d'un debat que dura des de fa anys.

Martindale explica que, per a molts advocats indígenes dels drets de la natura de Nova Zelanda, els ecosistemes són sagrats per dret propi i inseparables de les societats humanes. *“Jo sóc el riu i el riu sóc jo”*, diu un maorí, i un dany fet al riu és un dany fet a tota la comunitat. Els drets de la natura consagren aquest principi com a llei. Aquest punt de vista ètic no és tan diferent del d'alguns ecologistes radicals que discuteixen que ecosistemes i organismes --bé sigui per la interconnexió amb els animals sensibles (inclosos els humans), per la percepció que tenen consciència o, simplement, pel fet que existeixen i que estan vius— mereixen el reconeixement moral de llurs vides i mitjans de subsistència. Però per als homes durs i pràctics és un argument realista: el marc legal dels drets ofereix més protecció que les normatives ambientals típiques de conservació de la biodiversitat. Si volem protegir la natura de debò, li hem de reconèixer drets, seria el missatge resumit.

El debat dels “drets” de les espècies

Aquest debat no és pas nou. No cal remuntar-nos gaire més d'un quart de segle, a la dècada dels 90, quan ja hi havia obert un debat públic sobre els presumptes drets dels organismes, és a dir si realment els components de la biodiversitat són o poden ser subjectes de drets.

El debat dels “drets” de les espècies

Aquest debat no és pas nou. No cal remuntar-nos gaire més d'un quart de segle, a la dècada dels 90, quan ja hi havia obert un debat públic sobre els presumptes drets dels organismes, és a dir si realment els components de la biodiversitat són o poden ser subjectes de drets.

Sense forçar gaire la memòria, recordem, per exemple, el procés d'autorització per part de la FDA (*Food and Drug Administration*, l'equivalent nordamericà de l'Agència Europea del Medicament) de l'ús d'una substància química, el **taxol** per al tractament del càncer d'ovari el 1992 (i, més tard, per al càncer de mama, el 1994) sota el nom registrat com a Taxol® (per la companyia protegida per la patent, MBS, Bristol-Myers Squibb Company de Nova York), mentre que el nom genèric del compost seria, a partir d'aleshores, **paclitaxel**.

Figura 1. Branca d'un individu femení de *Taxus brevifolia*, Blue Mts WA.jpg (Foto: Jason Hollinger, CC BY 2.0)

Després de tres dècades de recerca en I+D, a punt de produir-se el llançament del nou medicament autoritzat, calia resoldre l'aprovisionament de la matèria vegetal d'origen, l'escorça de teix. La previsió de necessitats era que, per al tractament amb paclitaxel d'una sola pacient, es requerien 3-4(6) arbres de teix del Pacífic, *Taxus brevifolia* (que podien tenir 150-200 anys d'edat!).

A la consciència de la capacitat de producció limitada de les poblacions naturals, calia afegir-hi la problemàtica de conservació de l'hàbitat, on vivia un mussol catalogat per la normativa nordamericana.

Tot plegat va generar una formidable controvèrsia, que va arribar a plantejar-se com un (fals?) dilema entre els drets (enfrentats) del teix i de les malalties a tractar, formulat en els termes següents:

"Do we need to sacrifice a unique Pacific yew ecosystem in order to treat ovarian and breast cancer for our mothers, sisters, and daughters?"

És a dir: davant de la limitació de recursos, es confrontava el dret de les dones a rebre tractament vs. el dret (si en tenien) a existir del mussol o del teix mateix. El debat públic va arribar a forçar audiències al Congrés dels Estats Units i, finalment, a una avaluació d'impacte ambiental, de més de 2000 pàgines, preparada per la EPA (*Environment Protection Agency*), a principis del 1993. Al capdavant, en definitiva, Bristol-Myers es comprometia a obtenir paclitaxel de fonts sostenibles per al llançament del seu producte: s'investigaren altres teixos (com ara *T. x media* [= *Taxus cuspidata* x *Taxus baccata*]), ornamental) amb menys contingut en paclitaxel, amb la idea d'aprofitar restes de poda i, finalment, se signava un encàrrec de 40 tones de fulles i brots de teix a un grup (*Alliance for Taxol*), constituït per dues universitats (Ohio State University i University of Mississippi) i els més grans viveristes i productors de teix del país, (Zelenka Nursery, Inc., de Michigan). El temps, la recerca i la tecnologia han acabat per aconseguir fonts sostenibles de producció de taxans, aproximadament a parts iguals de conreu de teixos i de cultius cel·lulars (Blanché, 2011). No hi ha hagut, al final, enfrontament, de "drets", però així es va plantejar.

De manera més breu, recordem també el debat obert a Europa sobre els drets de les plantes a existir i a ser protegides. En aquells moments, el tema era analitzat per juristes compromesos amb la biodiversitat i, en particular amb la flora, com ho fou **Cyril de Klemm** (1927–1999), que molts autors consideren com el pare real del Conveni de Biodiversitat i que va construir el marc conceptual per al conveni RAMSAR o per al desplegament del Conveni de Berna o de CITES. De Klemm va fer una tesi doctoral de maduresa (1996) sobre conservació de flora en dret internacional i dret comparat, que va ser la base del document del Consell d'Europa (1997) i va promoure la idea (que aleshores no era reconeguda com ara) que els recursos genètics són patrimoni de tota la humanitat i que les espècies són propietat col·lectiva mundial.

Figura 2. Cyril de Klemm, un dels inspiradors més fecunds del dret ambiental europeu del s. XX

De Klemm explicava als que assistíem a la reunió constitutiva de Planta Europa, a Ieras (Provença) el setembre de 1995, que el reconeixement de drets als éssers vius era encara un tema obert a la reflexió, amb arguments a favor i en contra, tant de tipus conceptual com de tipus pràctic. La seva honestedat intel·lectual no li permetia una opinió banal i lleugera sobre un sí o un no.

Han passat els anys i progressivament s'han anat consolidant les percepcions socials -- almenys als països occidentals-- sobre els drets de les espècies, en particular dels animals i, més encara, dels animals domèstics, que han arribat a crear un ambient, primer favorable de protecció (protecció dels animals de companyia a escala internacional, nacional i municipal, amb reconeixement legal, amb ajuts econòmics i, també, és clar, de protecció de la fauna salvatge), que hom pot resumir en la definició de l'article 2.2. del Decret 2/2008 de protecció dels animals:

2.2 Els animals són éssers vius dotats de sensibilitat física i psíquica, i també de moviment voluntari, els quals han de rebre el tracte que, atenent bàsicament les necessitats etològiques, en procuri el benestar

És una definició legal que comporta algunes obligacions de tracte i de benestar, més enllà de les del mer dret a l'existència (aquí són les lleis les que fixen uns "drets adquirits" en llenguatge col·loquial, però que no són estrictament "drets" en el sentit ètic, moral i legal).

En tot cas, ho són per als animals, no pas per a les plantes. El mateix De Klemm ens recordava (1997:37) que, contràriament als animals, els incompliments o delictes sobre la flora protegida acaben en meres anotacions, rarament en sancions i si hi arriben, aquestes són irrisòries, i conclou que són comparativament infraprotegides, amb exemples de França i de Bèlgica; del Regne Unit destaca una resolució judicial a Anglaterra, instituïnt que el tràfic il·legal d'orquídiades llistades a l'Apèndix I de CITES **és menys greu** que el comerç il·legal de banya de rinoceront.

Les coses han canviat poc en aquest sentit per a la flora. Però en canvi, altres organismes, mica en mica, han anat guanyant, si no drets, sí reconeixement i espai geogràfic, com ara espais reservats a places, parcs i, també, a les platges (a molts municipis, per exemple, a Barcelona mateix, el [Decret de l'Alcaldia de Barcelona de 2017](#))

Figura 3. Espai reservat als gossos a una platja de Barcelona

No només parlem de les mascotes, també els braus, els animals de circ, etc. són objecte de consideració com a hipotètics detentors de "drets". Novament, no són ben bé drets, formalment, però el Decret de 2008 estableix una cartilla sanitària obligatòria i avui, deu anys més tard, ja podem dir que comença a existir un estat de coses favorable a un autèntic reconeixement de drets de ciutadania [sic] i, en conseqüència de drets socials (targeta de seguretat social animal amb dret a assistència sanitària gratuïta, farmàcia veterinària, etc.) almenys a gossos i gats, com s'ha proposat darrerament. No ens allargarem en aquest argument, però els diaris d'aquesta setmana ja informen que alguns partits polítics consideren, directament, l'equiparació de drets dels animals amb les persones.

"Jo busco la **igualtat** de les persones reals: **dones, homes i éssers**. Per això presentem el projecte de llei perquè els gossos siguin persones". Aquesta és la resposta, presumptament un lapsus, de la diputada al Congrés i secretària de joventut i responsable de l'àrea d'energia i medi ambient de Ciutadans, **Melisa Rodríguez**, a la pregunta de si era o no feminista ([El Periódico, 16/1/2018](#)).

Comentant-ho amb un bon amic i col·lega, hem arribat a pensar que és una estratègia electoral per captar uns hipotètics vots procedents de votants actuals del PACMA, un partit animalista que aplega milers de vots en cada elecció: només al Senat, el PACMA ha passat de 64.947 vots el 2004 fins a 1.213.871 el 2016 (i que anirien molt bé a partits que actuen amb criteris de mercadotècnia electoral). De fet, és cert que el PACMA defensa literalment "**los derechos de todos los animales, el medio ambiente y la justicia social**" al seu programa. Però no és menys cert que el debat és a la societat i diríem que les nostres comunitats occidentals es troben cada cop més a prop del reconeixement dels organismes vius com a subjectes de dret (això sí, sota visió antropocèntrica, en tant que semblants als humans i, en general, mascotes o vinculats a persones, no és pas igual per a animals silvestres, i menys encara, per a plantes, fongs i d'altres)

Reconeixement de drets de veritat: les "lleis de la Natura"

Però tornem al començament. Amb un altre plantejament diferent, el moviment de Nova Zelanda que avui ens ocupa té una visió ambiciosa: els ecosistemes o els organismes no només tenen un dret a la vida --és a dir, a la seva existència continuada no compromesa per l'acció humana-- sinó també a la restauració. A més, molts drets de les "lleis de la natura" d'aquest acord ja aprovat l'any passat estan redactats de tal manera que qualsevol resident humà pugui presentar una demanda judicial en nom d'un ecosistema: no es tracta només d'arbres, sinó de democratitzar l'afirmació d'una comunitat segura i pròspera.

Waterway of spiritual significance to Maori people is recognised as living entity with own rights

Chloe Farand | Wednesday 15 March 2017 10:10 GMT |

Me gusta Click to follow The Independent Online

Figura 4. Portada de la notícia del reconeixement dels drets d'un riu com a persona (The Independent, 15/3/2017)

Gran part de la pressió per arribar a aquest reconeixement de drets de la natura ha vingut dels grups indígenes neozelandesos, que solen treballar conjuntament amb el *Community Environmental Legal Defense Fund* (CELDF). Però no són els primers. Segons que informa InTheseTimes, el 2008, la [constitució equatoriana](#) ja va establir drets per la natura i una llei de 2011 va aconseguir el mateix a Bolívia ([Llei de la Mare Terra](#), amb drets que inclouen: el dret a la vida i a existir; el dret de continuar els cicles i processos vitals sense alteracions humanes; el dret a l'aigua pura i a l'aire net; el dret de no ser contaminat; o el dret a no tenir modificada l'estructura cel·lular o a ser modificats genèticament).

Els maoris a Nova Zelanda han lluitat durant 140 anys per reconèixer que el **riu Whanganui** sigui reconegut com a persona jurídica –i per tant, com a posseïdor de drets-- i finalment, ho va aconseguir el març de 2017.

Nou mesos més tard, han guanyat els mateixos drets per al **mont Taranaki**.

Figura 5. Portada de la notícia del reconeixement dels drets d'una muntanya com a persona (The Guardian, 22/12/2017)

Corporations Have Rights. Why Shouldn't Rivers?

By JULIE TURKEWITZ SEPT. 26, 2017

Figura 6. Portada de la notícia de la petició de reconeixement dels drets del riu Colorado com a persona (The New York Times, 26/9/2017)

La Nació Ho-Chunk de Wisconsin, als Estats Units, va afegir els drets de la naturalesa a la seva constitució el 2016. El CELDF també ha treballat amb grups ambientals de base en dotzenes de municipis a tot els Estats Units, sovint en regions rurals i conservadores. Recentment, el grup va ajudar a llançar la primera demanda federal del país, que buscava la possibilitat d'un riu: el **Colorado**.

Sembla que no ha fet més que començar el reguitzell de demandes de drets per als components de la natura. Si ja tenen drets es rius i les muntanyes, per què no les espècies? Una nova estratègia de conservació? Una revolució del dret ambiental? De moment, un motiu de reflexió. Ara, a la pràctica, en alguns llocs del món, ja sabem com acaben els drets.

Bibliografia citada

Blanché, C. (2011). El teix: biodiversitat per a la salut. Documents de la Delegació de la Garrotxa de la ICHN, 1: 93-102 *II Jornades sobre el teix a la Mediterrània Occidental, 2008*, Olot. [[enllaç](#)]

Conseil de l'Europe (1997). *L'analyse comparative de l'efficacité des législations de protection de la flore sauvage en Europe*. Conseil de l'Europe, Strasbourg.

De Klemm, C. (1996). *La conservation de la faune et de la flore sauvages en droit international et droit comparé*. Tesi doctoral, inèd. - Université Robert Schuman, Strasbourg.

DOGC (2008). Decret legislatiu 2/2008, de 15 d'abril, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de protecció dels animals. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* 5113 [[enllaç](#)]

El Periódico (2018). C's vol canviar la llei perquè els gossos siguin persones [en línia] *El Periódico / Barcelona* - Dimarts, 16/01/2018. Disponible a <<http://www.elperiodico.cat/ca/politica/20180116/diputada-ciudadans-lapsus-gossos-persones-6555313>> [Accés 24/1/2018]

Martindale, D. (2018). Does the Natural World Needs Its Own Bill of Rights? Why environmentalists are working to grant rivers and mountains legal status [en línia] *InTheseTimes, Culture*, 24/1/2018. Disponible a <http://inthesetimes.com/article/20822/does-the-natural-world-needs-its-own-bill-of-rights> [Accés 25/1/2018]

PACMA (2018) . *PACMA - Partido Animalista. Programa electoral* [en línia]. Disponible a <https://pacma.es/programa-electoral/> [Accés 26/1/2018]

Planta Europa (1997). *Proceedings of the first European conference on the conservation of wild plants*. European Conference on the Conservation of Wild Plants, 1st, Hyères, FR, 2-8 September 1995. Plantlife, London [[enllaç](#)]

El Periódico (2018). C's vol canviar la llei perquè els gossos siguin persones [en línia] *El Periódico / Barcelona* - Dimarts, 16/01/2018. Disponible a <<http://www.elperiodico.cat/ca/politica/20180116/diputada-ciudadans-lapsus-gossos-persones-6555313>> [Accés 24/1/2018]

Editat per: Alba Pau

Citació recomanada: Blanché, C. 2018. *E-Opinió núm. 44: Drets de la Natura*. Portal de Biologia de la Conservació de plantes. Laboratori de Botànica, Facultat de Farmàcia, Universitat de Barcelona.
URI: <http://hdl.handle.net/2445/122559>

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 Espanya de Creative Commons](#)

